

بررسی رابطه بین خلاقیت با سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان

مسعود طوطی چوبر

کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه

چکیده

این تحقیق به بررسی رابطه ویژگیهای پنج عاملی شخصیت با میزان افسردگی و گرایش به خودکشی در نوجوانان بی سرپرست و بد سرپرست مقیم خانه های بهزیستی شهرستان زابل می پردازد. جامعه آماری تحقیق شامل فرزندان نوجوان مقیم در خانه های بهزیستی زابل می باشد که می توان اقدامات موثر و مفیدی در جهت ارتقاء و بهبود روز افزون شرایط روانی این فرزندان انجام داد. و همچنین نتایج این تحقیق قابل استفاده برای سازمان محترم بهزیستی و کارشناسان و روانشناسان در خانه های خصوصی برای فراهم سازی بستری مناسب جهت بهبود روحیه ی این قشر آسیب دیده می باشد. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی است. همچنین از نظر هدف در طبقه بندی تحقیقات کاربردی قرار می گیرد. در این تحقیق جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه بهره برده شده است. و برای مستند سازی نتایج تجزیه و تحلیل آماری و ارائه راه حل های نهایی، محقق از شیوه آماری با استفاده از نرم افزار spss اقدام به تجزیه و تحلیل سوالات و فرضیات نموده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد که متغیرهای ویژگی شخصیتی روان رنجورخویی، ویژگی شخصیتی برون گرایی، ویژگی شخصیتی سازگار، ویژگی شخصیتی وظیفه شناس، ویژگی شخصیتی پذیرنده در میزان ابتلا به افسردگی و گرایش به خودکشی مؤثر می باشد.

واژه های کلیدی: پنج عاملی، شخصیت، افسردگی، خودکشی

مقدمه

دوره تحصیل دوره ای از زندگی است که در آن تغییرات شناختی و اجتماعی سریعی اتفاق می افتد. به همین جهت سازگاری با چالش ها و فرصت های تحصیلی همیشه مورد توجه تعلیم و تربیت بوده است. در دیدگاه های مختلف مجموعه توانایی ها و استعدادها که در این نحوه سازگاری دخالت دارند، مورد توجه قرار گرفته اند. از جمله این توانایی ها و استعدادها که باعث سازگاری تحصیلی می شود، سرزندگی تحصیلی^۱ است. سرزندگی تحصیلی، توانایی موفقیت آمیز دانش آموزان در برخورد با چالش های تحصیلی که در مسیر معمول تحصیل قرار دارند، است (مارتین و مارش^۲، ۲۰۰۸). گوردون آلپورت^۳ به عنوان یکی از برجسته ترین روان شناسان حوزه مطالعه شخصیت بیش از هر کسی مطالعه شخصیت را از نظر علمی به بخشی مقبول در روان شناسی تبدیل کرد. وی بیش از ۵۰ شیوه تعریف شخصیت را مرور کرده و سپس تعریف خود از شخصیت را بدین گونه ارایه کرد؛ شخصیت، سازمان پویایی از نظام های جسمی - روانی در درون فرد است که رفتار و افکار ویژه او را تعیین می کند (شولتز^۴ و شولتز، ۱۹۹۸؛ ترجمه کریمی، ۱۳۸۴). ویژگی های شخصیتی براساس الگوی پنج عاملی مک کری و کاستا^۵ (۱۹۹۲) شامل روان روان نژد خوبی^۶، برون گرایی^۷، توافق^۸، باز بودن^۹ و وجدانی بودن^{۱۰} می باشند. استرنبرگ^{۱۱} (۱۹۸۹) خلاقیت را ترکیبی از قدرت ابتکار، انعطاف پذیری و حساسیت در برابر نظریاتی که یادگیرنده را قادر می سازد خارج از نتایج تفکر نامعقول به نتایج متفاوت و مولد بیندیشد که حاصل آن رضایت شخصی و احتمالاً خشنودی دیگران خواهد بود، تعریف می کند (کفایت، ۱۳۷۳؛ به نقل از رضانی، ۱۳۸۸). از نظر استیفن رابینز^{۱۲} (۱۹۹۱) نیز خلاقیت به معنای ترکیب ایده ها در یک روش منحصر به فرد یا ایجاد پیوستگی بین ایده هاست (طالب زاده، ۱۳۸۵).

سرزندگی به عنوان یکی از مولفه های بهزیستی ذهنی در بسیاری از نظام های پژوهشی مطرح می باشد. مفهوم سرزندگی تحصیلی زمانی نمایان می شود که فردی کاری را به صورت خودجوش انجام دهد و در این بین نه تنها به او احساس خستگی و ناامیدی دست نمی دهد، بلکه احساس می کند انرژی و نیروی او افزایش یافته است (پورعبدل ۱۳۹۳). به طور کلی حس درونی سرزندگی شاخص معنادار سلامت ذهنی است (دویجن، روستال، اسپات، اسمالنبروک و داهمن^{۱۳}، ۲۰۱۱ و سولبرگ^{۱۴}، ۲۰۱۲). سرزندگی تحصیلی به پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش ها و موانعی که در عرصه مداوم و جاری تحصیلی تجربه می شود، اشاره دارد. سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص های مهم است که بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت آمیز فرد تأثیر می گذارد و در آنجا لیاقت و توانایی هایی فرد به بار می نشیند و پیشرفت حاصل می شود (پورعبدل ۱۳۹۳).

خلاقیت میلی ذاتی است که در وجود انسان به ودیعه نهاده شده و انسان مظهر خلاقیت الهی است (مطهری، ۱۳۷۲). تحولات پرشتاب جهانی در عرصه علم و صنعت، جوامع بشری را بر آن داشته تا با نگرشی جدید به دارایی های غیر عینی، در صدد افزایش توانایی هایی خود برای همگامی با این تغییرات باشد. در حقیقت سکون و بی حرکتی در دنیای متغیر امروز چه برای یک مدرسه و چه برای یک کشور در هر اندازه که باشد، نتیجه ای جز نابودی به همراه نخواهد داشت. امروزه خلاقیت و نو آوری نه به عنوان یک نیاز بلکه به عنوان شرط بقاء هر مدرسه یا جامعه تلقی گردیده و بر آموزش و کسب مهارت های لازم در

1. academic bouyancy
2. Martin & Marsh
3. Allport
4. Schultz
5. Mccare&costa
6. neruticism
7. extraversion
8. agreement
9. openness
10. conscientiousness
11. Stenberg
12. Robbins
13. Duijn, Rosenstiel, Schats, Smalldenbroek & Dahmen
14. Solberg

بکارگیری این استعداد ویژه بشری تاکید بسیاری شده است. "کلیدی ترین مساله در جامعه ما و تمام جوامع در حال توسعه، خلاقیت است. یعنی مساله ای که با آن درست برخورد نشده است. خلاقیت نه ژنتیکی است و نه مربوط به نژادی خاص، بلکه اکتسابی است. حتی در کشور های پیشرفته نیز اگر سیستم های خلاق آنها از کار بیافتد، از رقابت ها عقب می افتند و نابود می شوند لذا تنها راه نجات کشورهای در حال توسعه خلاقیت است و راه دیگری ندارند." (خوشنویس ۱۳۸۷) تعاریف متعددی راجع به خلاقیت و نوآوری ارائه شده است که در زیر به تعدادی از آنها اشاره می کنیم: خلاقیت، آفرینش آمیزه ای بدیع برای حل تناقضات، در قالب یک ایده است که خارج از محدوده جواب موجود قرار می گیرد (میر میران، ۱۳۸۴) خلاقیت ارائه کیفیت های تازه ای از مفاهیم و معانی است. خلاقیت، شکل دادن تجربه هادر مدرسه بندی های تازه است (آقایی، ۱۳۸۵).

خلاقیت جنبه ذهنی و نوآوری جنبه علمی دارد و نوآوری محصول نهایی خلاقیت است (امیر حسینی، ۱۳۸۵). خلق یعنی ارائه ایده های جدید و ناشناخته، ولی نوآوری می تواند محصول یا خدمت موجود را تغییر و دگرگون سازد (میرمیران، ۱۳۸۴). مشارکت همه جانبه و به ویژه فکری کارکنان مدرسه جهت تحقق اهداف آن مدرسه ضرورتی اساسی است، چنانچه افراد خلاق و صاحب اندیشه تعالی مدرسه با تفکر و خلاقیت مشارکتی مدرسه را یاری دهند انواع مسائل مدرسه‌ی راحت تر و سریع تر حل خواهد شد. تفکر و خلاقیت مشارکتی، موجب هم افزائی تفکر و خلاقیت تک تک افراد مدرسه می شود. لازمه توسعه این تفکر فرهنگ سازی، اصلاح فرهنگ مدرسه‌ی و مدیریت فرهنگ خلاقیت و نوآوری در مدرسه می باشد. موانعی همچون فقدان انگیزه و عدم اعتماد به کار گروهی، عدم توجه به نظرات کارکنان، نقد ناپذیری، محافظه کاری و مدیریت مستبدانه، از مهمترین موانع تفکر و خلاقیت مشارکتی محسوب می گردد مهندسی مجدد فرهنگ مدرسه، آموزش و فرهنگ سازی، مهندسی مجدد نظام های مدیریتی از جمله نظام پیشنهادات، تقویت کار گروهی و تقدیر از کارکنان خلاق، از جمله مهمترین راهکارهای توسعه فرهنگ خلاقیت مشارکتی در مدرسه می باشد. (ماهوتی، ۱۳۸۷)

بهترین راه حل داشتن ایده ی خوب آن است که ایده های زیادی داشته باشیم. پس ایده پردازی گروهی یعنی جمع آوری تعداد زیادی ایده از افراد گروه، در مدت زمانی کوتاه. این روش بر اساس عادات تفکر خلاق انفرادی پایه ریزی شده که شبکه ای از تفکر را ایجاد میکند و مزیت دیگر آن عدم تصمیم گیری سریع در مورد صحت ایده ها است و بیشتر تأکید بر کمیت ایده ها دارد در این روش افراد علاوه بر پرورش ایده خودشان، دیگران را نیز در بهبود ایده شان یاری میدهند و یا ایده ها را برای رسیدن به ایده ای بهتر ترکیب می کنند (آزبورن، ۱۹۳۹). به طور کلی، وجود محیط خلاق از مهمترین عوامل رشد خلاقیت است. در محیط نامطلوب برای پرورش خلاقیت از اندیشه های جدید و نو بیشتر انتقاد می شود و تمایلات دگرگونی و تغییر با مقاومت و ممانعت تقابل می کنند. یکی از روشهای مهم متبلور کردن خلاقیت به وجود آوردن فضای محرک، مستعد و به طور کلی خلاق است، بدین گونه که مسئولان مدرسه باید به طور مستمر آمادگی شنیدن اندیشه های بدیع و نوین را داشته باشند و نظرات جدید و ارائه راههای تازه را تقویت کنند. متأسفانه بسیاری از مدیران نمی توانند چنین جوی را در مدرسه خود بپذیرند. آنها نمی توانند فرآیند مستمر تغییر، که لازمه خلاقیت هست، به صورت دائم تحمل کنند. برای ایجاد یک محیط مدرسه‌ی خلاق بهتر است فهرست هایی که در ذیل ذکر شده را تهیه نماییم (رابرت اپستین ۱۹۹۶).

دانش آموزان آینده سازانی هستند که لزوم توجه به مسائل تحصیلی آنها به لحاظ شخصی و همچنین از جهت پیشرفت جامعه در آینده ای نه چندان دور از اهمیت بالایی برخوردار است. مارتین و مارش (۲۰۰۸) سرزندگی تحصیلی را به توانایی موفقیت-آمیز دانش آموزان در برخورد با چالش های تحصیلی که در مسیر زندگی تحصیلی معمول هستند، تعریف می کنند. همین تعریف و نقش متضاد سرزندگی تحصیلی با فرسودگی تحصیلی (جنتی، ۱۳۹۴) موجبات لزوم بررسی عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی را مشخص می کند. چرا که با بررسی عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی می توان به لحاظ نظری با مفهوم سرزندگی تحصیلی به طور گسترده تری آشنا شد و همچنین متخصصین امر را در یافتن شیوه های مناسب آموزشی در جهت گسترش سرزندگی تحصیلی دانش آموزان یاری کرد. اول نبود مطالعات در دسترسی که ارتباط متغیرهای مختلف را با سرزندگی تحصیلی مورد بررسی قرار داده باشند؛ دوم، لزوم گسترش مبانی نظری پیرامون متغیر سرزندگی تحصیلی و سوم، یاری رساندن به متخصصین امر در جهت آشنایی با عوامل مرتبط با سرزندگی تحصیلی و یافتن شیوه های آموزشی و تربیتی مناسب در

جهت تعدیل این عوامل و در نهایت گسترش سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان. از آنجه که متغیر خلاقیت از عوامل مرتبط با عملکرد و پیشرفت تحصیلی هستند (ابطحی و ندری، ۱۳۹۰ و تابع مدار، ۱۳۹۱) در مطالعه حاضر ارتباط این متغیرها با سرزندگی تحصیلی مورد بررسی قرار می گیرد. با توجه به مطالب اشاره شده و نبود مطالعات در دسترسی که به بررسی رابطه خلاقیت با سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان بپردازند، مساله اصلی مطالعه حاضر پاسخ دادن به این سوال است که آیا بین خلاقیت با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان رابطه ای وجود دارد؟

روش

پژوهش حاضر با توجه به هدف از نوع کاربردی و بر اساس ماهیت، توصیفی و همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه منطقه ۱۸ آموزش و پرورش شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بود. در مطالعات همبستگی از روش نمونه گیری تمام شمار استفاده شده است و ۱۶۵ دانش آموز را به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. روش نمونه گیری در مطالعه حاضر به شکل تصادفی خوشه ای بود.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه خلاقیت تورنس

این پرسشنامه سال ۱۹۹۲ توسط تورنس و همکارانش به عنوان ملاکی برای اندازه گیری خلاقیت ساخته شده است و ۶۰ سوال دارد. گزینه های پاسخ گویی به شکل الف (نمره صفر)، ب (نمره ۱) و ج (نمره ۲) می باشد. کسب نمرات بالاتر نشان دهنده خلاقیت بالاتر است. تورنس (۱۹۸۹) ضرایب پایایی ۰/۹ و ۰/۸ و ضرایب روایی ۰/۶۳ را برای این پرسشنامه بدست آورد (البرزی، ۱۳۹۱). حقیقت (۱۳۷۷) در یک بررسی همبستگی این آزمون را با آزمون خلاقیت عابدی ۰/۷۲ و ضریب آلفای کرونباخ آنرا ۰/۸۶ گزارش کرد. البرزی (۱۳۹۱) ضریب آلفای ۰/۸۸ را برای این آزمون گزارش کردند و نشان داد که همبستگی تک تک ابعاد با نمره کل در دامنه ۰/۶۳ تا ۰/۷۸ قرار دارد که در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است.

پرسشنامه سرزندگی تحصیلی

دهقانیزاده و حسین چاری زاده (۱۳۹۱) پرسشنامه سرزندگی تحصیلی را با الگوگیری از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۶) که دارای ۴ گویه است، توسعه دادند و برای اجرای مقدماتی و رفع نقصها این گویه ها بر روی گروهی از دانش آموزان (۳۰ پسر و ۳۰ دختر) دبیرستانی شهرستان مهریز، اجرا کردند. پس از اجرای این گویه ها نسخه نهایی مورد بازنویسی قرار گرفت، که حاصل بازنویسی ۹ گویه بود. سپس گویه های مذکور در یک مطالعه مقدماتی مجدداً روی نمونه ای شامل ۱۸۶ نفر از دانش آموزان دبیرستان، اجرا و خصوصیات روانسنجی آن بررسی شد. نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده برابر با ۰/۸۰ و ضریب بازآزمایی برابر با ۰/۷۳ بود (پورعبدل، صبحی فراملکی و عباسی، ۱۳۹۳). رحیمی و زارعی (۱۳۹۵) آلفای کرونباخ این پرسشنامه را ۰/۸۵ گزارش کردند.

روش تجزیه و تحلیل داده ها

نتایج مربوط به داده های پژوهشی با استفاده از روش های آماری توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. قبل از انجام تجزیه و تحلیل داده ها پیش فرض های مربوط به آن ها مانند خطی بودن و نرمال بودن داده ها مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها و نتایج

ابتدا به منظور بررسی رابطه بین خلاقیت با سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان دبیرستان های دوره دوم پسرانه منطقه ۱۸ تهران از همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. نتایج همبستگی بین خلاقیت و سرزندگی تحصیلی

سرزندگی تحصیلی	متغیرهای پژوهش
۰/۴۸۸**	خلاقیت

**p<۰/۰۱

نتایج جدول ۱ نشان می دهد که بین خلاقیت با سرزندگی تحصیلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد ($P < 0/01$). برای تعیین سهم هریک از متغیر خلاقیت در شکل گیری متغیر ملاک از آزمون تحلیل رگرسیون خطی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. پیش بینی سرزندگی تحصیلی براساس خلاقیت

VIF	Tolerance	سطح معناداری	t	β	SE	B
۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۱	۷/۸۶۲	۰/۴۸۸	۰/۰۳۸	۰/۲۹۵

خلاقیت

$$\Delta R^2 = 0/238 \quad \text{و} \quad \text{adj}R^2 = 0/234 \quad F(1, 163) = 61/804, P < 0/001$$

$$R^2 = 0/488$$

همچنان که جدول ۲ نشان داده شده است، خلاقیت که وارد معادله پیش بینی سرزندگی تحصیلی شد، به صورت معناداری در سطح معناداری ۰/۰۱ سرزندگی تحصیلی را پیش بینی نمود ($p < 0/01$)، $F(1, 163) = 61/804$. بررسی مجذور همبستگی چندگانه به دست آمده نشان داد که ارزش ضریب همبستگی های چند گانه (R^2) برابر با ۰/۴۸۸ است. این موضوع نشان می دهد که خلاقیت ۰/۴۸ درصد از واریانس سرزندگی تحصیلی را تبیین نموده است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان داد که بین خلاقیت با سرزندگی تحصیلی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که خلاقیت قادر به پیش بینی سرزندگی تحصیلی بودند. این نتیجه همسو با یافته هایی است که در ادامه به آنها اشاره می شود: حسن زاده و ایمانی فر (۱۳۸۹) در مطالعه ای با عنوان رابطه خلاقیت و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی نوجوانان و جوانان نشان دادند که بین خلاقیت و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی رابطه معناداری وجود ندارد. نیاز و سواد (۲۰۰۸)، در مطالعات خود پیرامون رابطه خلاقیت و پیشرفت تحصیلی به این نتیجه رسیدند که بین خلاقیت و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. در تبیین این نتایج می توان گفت تفکر خلاق از نظر تورنس (۱۹۷۳)، عبارتست از فرایند حس کردن مسائل یا کاستی های موجود در اطلاعات، فرضیه سازی درباره حل مسائل و رفع کاستی ها، ارزیابی و آزمودن فرضیه ها، بازنگری و بازآزمایی آن ها و سرانجام انتقال نتایج به دیگران (سیف، ۱۳۹۰). خلاقیت بالا فرد را به سمت مبارزه با چالش ها و موانع پیش می برد و ترس مبارزه با این موانع را کاهش می دهد. دانش آموز خلاق در محیط درس به دنبال حل مسائل و مشکلات است و سعی می کند موانع را از پیش رو بردارد. ویژگی مطلوب سرزندگی تحصیلی در دانش آموز تلاش آنها برای مبارزه با موانع و چالش هاست که این ویژگی مطلوب در افراد خلاق دیده می شود. بنابراین رابطه مطلوب خلاقیت را با سرزندگی تحصیلی را می توان به ارتباط مطلوب هر دو با مبارزه با موانع و چالش ها برای کسب موفقیت نسبت داد.

خلاقیت واژه ای است بسیار مبهم و ارائه تعریفی دقیق از آن امری است بس دشوار. پژوهشگران مختلف برداشتهای متفاوتی از خلاقیت داشته و بالطبع تعاریف متنوعی از آن ارائه کرده اند تعاریفی که برای خلاقیت شده بر اساس چند ویژگی بوده: (۱) شخصیت افراد خلاق (۲) فرایند خلاقیت (۳) محصول خلاقیت، می باشد. وجود اختلاف نظر در این زمینه ناشی از ماهیت بسیار پیچیده کنشهای مغزی است. از مجموعه تعاریفاتی که در کتب مطرح شده در پاورقی و کتابهای دیگر از خلاقیت شده می توان تعریف ساده ای از خلاقیت ارائه داد که عبارت است از: یافتن راه حل جدید با نگاه متفاوت به مساله، معمولاً همان چیزی است که از آن به خلاقیت تعبیر می شود. شاخص ممتاز بودن راه حل های خلاق آن است که باید عملی باشند، یعنی این که با واقعیت در پیوند باشند. که در اینجا اکتفا به چند تعریف برجسته می کنیم. «هالپرن» خلاقیت را توانایی شکل دادن به ترکیب تازه ای از نظرات با ایده ها برای رسیدن به یک نیاز یا تحقق یک هدف می داند. از دیدگاه «پرکینز» تفکر خلاق، تفکری است که به نحوی تشکیل شده که منجر به نتایج تازه و خلاق می شود. «دوتو» (۱۹۶۸): کسی که خلاق است با دیگران قابل

مقایسه نیست و خطرات را تعقیب می‌کند و کسی که تکراری نیست، نمی‌توان رفتارش را پیش‌بینی نمود و در چهارچوبی محدودش ساخت.

در مجموعه از یافته‌های مبانی نظری پژوهش نیز چنین می‌توان نتیجه گرفت که: محصول خلاقیت پدیده‌ای نو می‌باشد که دارای ارزش است. این محصول می‌تواند یک شیء، یک اثر، ایده یا راه‌حل و ... باشد. هر چند افراد از توانایی بالقوه متفاوتی در خلاقیت برخوردارند، اما می‌توان خلاقیت را در همه افراد افزایش داد. عبارت دیگر در بیشتر افراد بشر خلاقیت گسترده شده و مخصوص افراد تیزهوش نمی‌باشد. در هر کاری که مخصوص شخص است می‌توان درجه‌ای از خلاقیت را یافت. در کنار عوامل اساسی علاقه به کار و درگیری عمیق با کار انفرادی، برای خلاق بودن لازم است افراد خلاق از محدودیتهای خارجی آزاد باشند. امکان پرورش و بارور کردن این توانایی وجود دارد از طریق حساسیت در درک مسائل، تجربه و کنکاش، آزمایش و فنون خاص خلاقیت می‌توان خلاقیت را توسعه بخشید. تخیل، کنجکاو، استقلال در تفکر، حساسیت در درک و گستره اطلاعات در موضوع مربوطه همگی از مولفه‌های خلاقیت بشمار می‌آیند. خلاقیت موضوع یا محدوده‌ای خاص ندارد. عواملی که در خلاقیت نهفته مؤثرند در آموزش و پرورش باید به آنها توجه شود. خلاقیت امری است فردی، ارزیابی خلاقیت توأم با ارزیابی تواناییهای فردی است.

همچنین ویژگیهایی که کم و بیش در دانش آموز خلاق یافت می‌شوند عبارتند از: توانایی تمرکز تلاش و توجه به مسائل در طولانی مدت را دارا می‌باشند. مقاومت در برابر مشکلات و شکستها از ویژگی بارز فرد خلاق است. نیروی زیاد و تمایل به انجام کار سخت را داراست. تعهد دارد به انجام صحیح کارش. استقلال نظر و پویایی بالایی دارند. حذف یا سانسور شناختی در فرد خلاق کمتر صورت می‌گیرد. افراد خلاق انعطاف‌پذیری بالایی دارند و استبداد رأی در آنها کم می‌باشد. اگر در جریان مسئله‌ای به مانعی برخوردند مسیر فکری خود را بسهولت تغییر داده و آنرا از زوایای دیگر بررسی می‌کنند. و این تغییر جهت فکری، فرد خلاق را قادر می‌سازد ایده‌ها و راه‌حلهای متنوعی را در نظر گیرد. اهل ریسک و ماجراجویی و خطر کردن می‌باشند و معمولاً نگران شکستهای احتمالی نیستند. علاقه به ریسک، موفقیت‌های بزرگی برای او پدید می‌آورد. کنجکاو یکی از خصوصیات بارز افراد خلاق است و همیشه علاقه‌مند است از سطح ظاهری مسئله فراتر رود و درون آنرا بیاید. فرد خلاق علاقه‌مند کارهای پیچیده است و آنها را درک می‌کند. لذا در امور مشکل و پیچیده انرژی بیشتری صرف می‌کند. تعویض قضاوت، یا تأخیر ارزیابی درباره ایده‌ها، برای جلوگیری از ایده‌هایی که در ابتدا ممکن است جالب بنظر نیایند. تحمل ابهام و افتادن در مسئله ظاهراً حل نشدنی برای مردم عادی، آزار دهنده است اما فرد خلاق آنرا نوعی مبارزه دانسته و برای او لذت‌بخش است. شوخ طبعی از ویژگی‌های عینی و قابل مشاهده در افراد خلاق است چون شوخی خود نوعی خلاقیت است. فرد خلاق از ظرافت دید، دقت نظر، و نکته‌سنجی زیادی برخوردار است. او اغلب قادر است با اظهار نظرها، بیان نکته‌ها و خلق موقعیتهای جالب دیگران را به خنده وادارد. فرد خلاق نسب به خود و توانمندیهایش آگاهی دارد بهمین سبب از اعتماد بنفس بالایی برخوردار است. فرد خلاق قادر به دور شدن از کلیشه‌ها، قالبها، عادات رایج و تکراری می‌باشد. تخیل زیربنای خلاقیت است بسیاری از ایده‌های زیبا و شگفت‌انگیز فرد خلاق محصول تخیل نیرومند اوست. بسیاری از اشیاء و پدیده‌ها که برای مردم عادی پیش‌پا افتاده جلو می‌کند می‌تواند حساسیت انسان خلاق را برانگیزد. او به محیط پیرامون خود به گونه‌ای متفاوت از دیگران می‌نگرد، زاویه دید او وسیع است به جزئیات توجه دارد و تغییرات را زیر نظر دارد. فرد خلاق به آسانی مجذوب زیبایی می‌شود و نسبت به آن توجه و دقت می‌کند او حتی بعضی چیزها را زیباتر از آنچه هستند می‌بیند او توازن و زیبایی را دوست دارد بهمین خاطر به فعالیت‌های هنری بسیار علاقه‌مند است. فرد خلاق معمولاً هر عقیده یا ایده تازه‌ای را به راحتی نمی‌پذیرد او ممکن است نسبت به بسیاری از قواعد و اصول پذیرفته شده عمومی تردید کند. اغلب بسیاری از قوانین جامعه برای او جای سؤال باقی می‌گذارند. این نگرش باعث می‌شود در امور عادی اصلاح و ارتقاء ایجاد کند. نکته اولی که در اینجا باید متذکر شد اینکه این صفاتی که در اینجا ذکر گردید به این معنا نیست که همه افراد خلاق دارای تمامی این ویژگیها هستند بنابراین ممکن است بسیاری از افرادی که از خلاقیت بالایی برخوردارند، اساساً بعضی از این ویژگیها را نداشته باشند یا حتی متضاد آنها را داشته باشند. تفاوت کمی و کیفی

این ویژگیها در سنین مختلف می باشد. بعنوان مثال؛ شوخ طبعی در کودکان با نشانه های متفاوتی از شوخ طبعی در بزرگسالان نمایان می شود و همچنین خیالپردازی کودکان و بزرگسالان تفاوت زیادی با هم دارند.

منابع

- حسن زاده، رمضان و ایمانی فر، پریسا. (۱۳۸۹) در مطالعه ای با عنوان رابطه خلاقیت و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی نوجوانان و جوانان. *جامعه شناسی مطالعات جوانان*، ۱ (۳): ۶۵-۵۵.
- دستغیب، سیده مریم. (۱۳۸۹). تاثیر آموزش مهارتهای مثبت اندیشی بر خلاقیت دانش آموزان دختر سال اول دبیرستان. *پایان نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه علامه طباطبائی.
- رمضانی، علی. (۱۳۸۸). بررسی خلاقیت دانش آموزان با نگرشهای فرزند پروری والدین در مدارس مقطع راهنمایی پسرانه و دخترانه استعدادهای درخشان شهر ارومیه. *پایان نامه کارشناسی ارشد*. دانشگاه ارومیه.
- زارعی، اقبال. (۱۳۸۲). مقایسه نیازهای اساسی، خلاقیت، ویژگیهای شخصیتی و سلامت روان هنرمندان هریک از رشته های شعر و ادب، نمایش، موسیقی و هنرهای تجسمی با افراد غیر هنرمند. *پایان نامه دکتری روانشناسی*. دانشگاه تربیت مدرس.
- طالب زاده، عباس. (۱۳۸۵). خلاقیت و نوآوری در افراد و سازمان ها. *ماهنامه علمی - آموزشی تدبیر*، ۱۵ (۱۵۲): ۲۶-۲۱.
- Alarcon, G., Eschleman, K. J. & Bowling, N. A. (2009). Relationships between personality variables and burnout: A meta-analysis. *Work & Stress*, 23(3): 244-263.
- Celik, G. T. & Oral. E. L. (2013). Burnout Levels and Personality Traits—The Case of Turkish Architectural Students. *Creative Education*, 4(2): 120-131.
- Claes, L., Vandereycken, W., Luyten, P., Soenens, B., Pieters, G. & Vertommen, H. (2006). Personality prototypes in eating disorders based on the big five model. *Journal of Personality Disorders*, 20: 401-416.
- Conard, M. (2007). Aptitude is not enough: How personality and behavior predict academic performance. *Journal of Research in Personality*, 40: 339 – 346
- Duijn, M., Rosenstiel, I. V., Schats, W., Smallenbroek, C. & Dahmen, R. (2011). Vitality and health: A lifestyle programme for employees. *European Journal of Integrative Medicine*, 3: 97-10.
- Elfhag, K. & Morey, L.C. (2008). Personality characteristics and eating behavior in the obese: Poor self-control in emotional and external eating but personality assets in restrained eating. *Eating Behaviors*, 9: 285-293.
- Farsides, T. & Woodfield, R. (2008). Individual differences and undergraduate academic success: The roles of personality, intelligence, and application. *Personality and Individual Differences*, 34: 1225 - 1243.
- Froman, L. (2009). Positive psychology in the work place. *Journal on Pshchology Department*, 2: 169-185.
- Komaraju, M. & Nadler, D. (2013). *Self-efficacy and academic achievement: why do implicit beliefs, goals, and effort regulation matter*. Learning and Individual Differences, In Press, Corrected Proof, Available online 8 February 2013.
- Martin, A. J. & Marsh, H. W. (2008). Academic buoyancy: Towards an understanding of students' everyday academic resilience. *Journal of School Psychology*, 46 (1): 53-83.
- Niaz, M. & Saud, G. (2008). Academic performance of school students as a function of mental capacity, cognitive style, mobility-fixity dimension, and creativity. *Journal Of Creative Behavior*, 34 (1): 73-81.

- Putwain, D. V., Connors, L., Symes, W. & Douglas-Osborn, E. (2011). Is academic buoyancy anything more than adaptive coping? *Anxiety, Stress & Coping*, 1-10
- Saville, D. (2006). Emotional Intelligence in Policing. *Police Chief Magazine*, 13(74):166-181.
- Seligman, M.E.P. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. New York: Free Press.
- Solberg, P. A. (2012). Effects of three training types on vitality among older adults: A self-determination theory perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 13:407-417.